

TARİH VE MİMARLIK

DERLEYEN
CELAL ABDİ GÜZER



CELAL ABDİ GÜZER

Lisans derecesini 1982 yılında ODTÜ'den almıştır. Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarını aynı üniversitede tamamlayan Güzer İngiltere'de, Newcastle upon Tyne Üniversitesi'nde mimarlık eleştirisi üzerine doktora çalışması yapmış ve ders vermiştir. Hâlen ODTÜ'de mimarlık eleştirisi üzerine ders vermekte ve dördüncü sınıf proje stüdyosu yürütücülüğü yapmaktadır. Çağdaş mimarlık kavramları ve uygulamaları üzerine teori, eleştiri ve tasarım odaklı pek çok ulusal ve uluslararası yayını olan Güzer ODTÜ'de Bölüm başkan yardımcılığı, dekan yardımcılığı, anabilim dalı başkanlığı gibi görevler üstlenmiş, bir dönem Mimarlar Derneği 1927 genel başkanlığı yapmıştır. Çeşitli yarışmalarda jüri üyeliği yapan Güzer üçü birincilik olmak üzere çok sayıda derece ve ödül sahibidir. Projelerini ağırlıklı olarak ODTÜ bünyesinde gerçekleştiren Güzer'in uygulanmış ve devam eden çok sayıda kentsel ve mimari projesi vardır. Bu projeler arasında yer alan MATPUM araştırma merkezi yapısı 2008 yılında YEM ödülüne layık bulunmuştur. 2013 yılında Uluslararası Antalya Mimarlık Bienali'nin küratörlüğünü üstlenen ve "şablon/template" temalı ana sergiyi düzenleyen Güzer'e mimarlığa yaptığı katkılar nedeni ile 2019 yılında TSMD jüri özel ödülü, 2026 yılında Mimarlar Odası Ulusal Ödül programı büyük ödülleri arasında yer alan katkı ödülü verilmiştir. Güzer'in araştırma konuları arasında mimarlık eleştirisi, çağdaş mimarlık uygulama ve kavramları, konut ve toplu konut, kentsel dönüşüm, eğitim yapıları ve sürdürülebilirlik gibi konular yer almaktadır.

UĞUR TANYELİ

1952 yılında Ankara'da doğdu. 1976 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra 1985 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde doktora yaptı. 1992 yılında doçent, 1998 yılında profesörlük unvanı aldı. Yedi üniversitede kadrolu olarak çalıştı. Üç üniversitede dekanlık görevi üstlendi. Hâlen İstinye Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmektedir. Kaleme aldığı çok sayıda çalışmada, Osmanlı-Türkiye modernliğini mekânsal ve toplumsal açıdan irdelemiştir. Başlıca eserleri: *İstanbul 1900-2000: Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak* (2004), *Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar* (A. Yücel ile birlikte, 2007), *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000* (2007), *Sınırşımı Metinleri: Osmanlı Mekânının Peşinde* (2015), *Yıkarak Yapmak, Mütereddit Modernler: Türkiye'de ve Dünyada Mimar İdeologlar*, *Mimar Sinan: Tarihsel ve Muhayyel* (2020), *Korku Metropolü İstanbul: 18. Yüzyıldan Bugüne* (2022), *Korku Metropolü: 18. Yüzyıldan Bugüne* (2022), *Rüya, İnşa İtiraz: Mimari Eleştiri Metinleri* (2022).

GÜLSÜM BAYDAR

Yaşar Üniversitesi Mimarlık Bölümünde öğretim üyesidir. Lisans ve Yüksek Lisans derecelerini ODTÜ Mimarlık Bölümünde tamamladıktan sonra doktora derecesini U.C. Berkeley’de mimarlık tarihi alanında aldıktan sonra ABD, Singapur, Avustralya ve Türkiye’de çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yapmıştır. Çalışmaları disiplinlerarası bağlamlarda, postkolonyal, feminist, psikoanalitik ve yeni materyalist yaklaşımların desteğiyle mimarlık alanının çeperlerini ve mekân-kimlik-öznellik ilişkilerini sorgulamaktadır. Yazıları *XXI, Assemblage, Journal of Architectural Education, Society and Space, Signs*, ve *Gender, Place and Culture* gibi dergilerde yayınlanmış, kendisi *Postcolonial Space(s)* (Princeton Architectural Press) ve *Negotiating Domesticity* (Routledge) kitaplarının ortak editörlüğünü yapmıştır.

JALE N. ERZEN

Jale Nejdet Erzen (1943), Art Center College of Design, Los Angeles’da resim lisans ve yüksek lisans dereceleri aldı, 1974’te New York’da Hunter College’da Leo Steinberg’un derslerini izledi. 1974’den bu yana ODTÜ Mimarlık Fakültesi’nde temel tasarım, sanat ve mimarlık tarihi, resim, fotoğraf ve estetik dersleri vermektedir. 1974’te ODTÜ’de başlattığı çevre estetiği dersi dünyada bu konuda verilen ilk derstir. 1982’de Fransa müzelerinde araştırma bursu ve 1985’te Fulbright bursu kazandı, 2006’da Goethe Enstitüsünün Almanya müzeleri gezisi bursu aldı. Kurucularından olduğu Sanart Estetik ve Görsel Kültür Derneği’nin 1991’den 2010 yılına kadar birkaç dönem hariç başkanlığını sürdürmüştür. Sanart Derneği’nin çeşitli uluslararası sempozyumlarını düzenlemiş ve 10’un üstünde kitap ve yayınının editörlüğünü yapmıştır. 2016-2019 Dünya Estetik Kurumu başkanlığı yapmıştır. 2007 yılında ODTÜ ve TÜBİTAK desteği ile 42 ülkeden sanatçı ve estetikçinin katıldığı Dünya Estetik Kongresi’ni düzenlemiştir. 1991’de Fransız Kültür Bakanlığının Sanat ve Edebiyat dalında şövalyelik ödülüne, 2000 yılında TÜYAP’ın en iyi eleştirmen ödülüne ve 2008 yılında Türkiye Mimarlar Odası’nın Mimarlığa Katkı ödülüne, 2015’de Sanat Çınarı ödülüne, 2021’de Serbest Mimarlar Derneği’nin Mimarlığa Katkı ödülüne ve 2023’te Sanat Kurumu’nun Onur ödülüne layık görülmüştür. Türk sanatçıları ve Mimar Sinan üzerine kitapları, İslam estetiği ve mimarisi ve karşılaştırmalı estetik ve çevre estetiği üzerine yerli ve uluslararası yayınları bulunmaktadır. Birçok uluslararası üniversitede misafir profesörlük yapmış, konferans ve seminerler vermiştir. 1971’den bu yana ilki Los Angeles Art Association olmak üzere yurtdışında ve Türkiye’de birçok resim sergisi açmıştır. Resimleri özel ve resmi koleksiyonlarda bulunmaktadır. Emekli olarak ODTÜ Mimarlık fakültesinde görevini sürdürmektedir.

AHMET TURAN KÖKSAL

İstanbul'un tartışmasız en güzel isme sahip semti Fındıkzade'de doğmuş, 16 yaşını bitirmeden mimarlık fakültesine girmiş ve fakülteye girmeden, teknik resim, gölge perspektif ve tasarım geometriyi babasından öğrenmiş biridir. Artık ne zoru varsa. Analog ile öğrenmiş, dijitale doğmuş ve okul biter bitmez İnternet teknolojileriyle uğraşacağını düşünmüştür. İlk kitabı 1997 yılında basılmış ve 3 baskı yapmış İnternet Sizden Korksun'dur. Sonra Kim Korkar İnternette isimli bir kitap daha yazmış ve akabinde SketchUp hakkında Türkçe ilk ve tek kitabı yazıp, roman yazarlığına terfi etmiştir. 2003'te savunduğu doktora tezi apaçık şimdiki "Metaverse" olan ve çeşitli üniversitelerde dersler vermiş, akademyanın dertlerini görüp tadında bırakmıştır. *Ustura* isimli, daha çok uykusundayken 200 yıl öncesine gidebilen, şişman ama bilgisayarı iyi kullanabilen bir mimar akademisyenin İstanbul maceralarını yazmış, ikinci cildi *Camtaşı*'ni de çıkarmıştır. Şimdi üçüncü cilt *Hokka*'yı yazıyor. Arada *Tubaftiyedeki Hafife* ismiyle yayınlanmış bir romanı daha var. Biri çeviri olmak üzere yayınlanmış sekiz kitabı vardır. Devamlı yazar, çizer bir şey araştırır, yayınlar, podcast, Youtube içeriği, blog filan derken geçinmek için de Silikon Vadisi'ndeki startaplara bazı tasarımlar yapar. Sinemayla olan ilişkisi ise ayrıca gariptir. Bazı sinema filmleri onun için her biri ayrı sabit disk sürücüsü gibi, onlarca dosya, onlarca klasör içeren sinestezik etkileri olan depolama araçlarıdır. Onları alır ve arşivler arada sırada şöyle bir üstünden geçer ki unutmaz. Sonra onları birleştirip, algısal kokteyller yapar. Maddi hiçbir faydası olmasa da bundan mutlu olur.

T. ELVAN ALTAN

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde lisans eğitimini ve Mimarlık Tarihi alanında yüksek lisans eğitimini, SUNY Binghamton Üniversitesi'nde Mimarlık ve Sanat Tarihi alanında doktora eğitimini tamamladı. Halen ODTÜ Mimarlık Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmakta, lisans ve lisansüstü düzeyde mimarlık tarihi dersleri vermektedir. Araştırma konularının odağını oluşturan mimarlık tarih yazımı, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl mimarlığı, geç Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi mimarlığı ile Ankara'nın mimarlık tarihi alanlarında uluslararası ve ulusal yayınları ve proje çalışmaları bulunmaktadır. Üniversitede yürüttüğü idari görevlerin yanı sıra meslek kuruluşlarının ilgili komite ve kurullarında da çalışan Prof. Dr. Altan, docomomo_türkiye'nin Yürütme Kurulu üyesi ve Ankara temsilcisidir.

PELİN YONCACI ARSLAN

Mimarlık ve tasarım eğitimi, İstanbul kent tarihi, dijital teknolojiler ve kültürel miras çalışmaları alanında uzmanlaşmış mimar ve mimarlık tarihçisidir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 2003 yılında lisans, 2006 yılında yüksek lisans derecelerini aldıktan sonra, 2015

yılında Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles'da (UCLA) Mimarlık ve Kentsel Tasarım alanında doktorasını tamamlamıştır. Akademik çalışmalarında tarihi kentsel çevrelerin ve verinin dijital görselleştirme ve haritalama teknikleri, mimarlık eğitiminin disiplinlerarası dinamikleri ile başta Bizans dönemi olmak üzere kültürel mirasın zaman-mekânsal boyutta analizi ve sunumu üzerine odaklanmaktadır. Halen Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

GİZEM SIVRI

ODTÜ Mimarlık Bölümü'nden mezun olduktan sonra Parsons SCE'de M. Arch yüksek lisans derecesini (AIA Henry Adams Madalyası ve Eileen Gray Tez Ödülü ile), Columbia GSAPP'te mimarlık tarihi ve kritik pratikler odaklı ikinci yüksek lisans derecesini aldı. Şu an mimarlık tarihi ve teorisi alanında doktora eğitimini sürdürmektedir. Araştırma alanları başlıca bilgi üretimi ve mimarlık ilişkisi, mimari temsili, çevre tarihi ve hastalık tarihi ve mimarlık ilişkisidir. Venedik Mimarlık Bienali ve İstanbul Tasarım Bienali'nde araştırmacı olarak çalışmış, e-flux architecture gibi platformlarda yayınları bulunmaktadır. New York ve İstanbul'da tasarım stüdyoları ve mimarlık tarihi/teorisi dersleri vermektedir.

ALEV ERKMEN

TED Ankara Koleji ve ODTÜ Mimarlık Bölümü mezunu. Mimarlık Tarihi alanında ODTÜ'den yüksek lisans ve YTÜ'den doktora derecelerine sahip. Aynı alanda Doçent unvanı taşıyor. *Mimarlık ve Arredamento Mimarlık* Dergilerinde profesyonel editörlük deneyiminin ardından 2000'den bu yana kariyerine akademisyen, yazar ve editör olarak devam ediyor. 2010 tarihli ilk kitabı, *Osmanlı Dünyasında Mimarlık ve Hafıza*'nın yanı sıra 19. yüzyıl ve sonrasında Osmanlı mimari modernleşmesine odaklanan çok sayıda yayını ile mimarlık ve görsel sanatlar üzerine danışman, editör veya çevirmen olarak katkıda bulunduğu çeşitli kolektif işler bulunuyor. Güncel çalışmaları ağırlıklı olarak anıt üretimi ile anıtların toplumsal anlatıları biçimlendirmekteki değişen rolleri üzerine yoğunlaşıyor. Bu konuda *Arredamento Mimarlık, Betonart ve Manifold Press*'de yayınlanmış makaleleri, ulusal proje yarışmalarında jüri üyelikleri ve yürüttüğü proje danışmanlıkları var. İstanbul'da yaşıyor, YTÜ ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde mimarlık tarihi dersleri veriyor.

LALE ÖZGENEL

ODTÜ Mimarlık Bölümü'nden lisans, yüksek lisans (Mimarlık Tarihi) ve doktora (Mimarlık) derecelerini aldı, Oxford Üniversitesi, Atina Amerikan Akademisi ve Roma Amerikan Akademisi'nde doktora sonrası araştırma ve proje çalışmaları yaptı. Uluslararası arkeoloji projelerinde sorumlu mimar ve ekip lideri olarak çalıştı. Antik döneme yoğunlaşan konut ve gündelik yaşam tarihi odaklı yayınlarının yanı sıra, Türkiye'de tenis sporu

ve kulüplerinin tarihi, kırsal mimarlık üzerine araştırmaları ve yayınları vardır. ODTÜ Mimarlık Bölümü'nde mimarlık tarihi dersleri vermekte, 4. sınıf mimari tasarım stüdyosu yürütücülüğü yapmaktadır. ODTÜ Rektör Danışmanı (2008-2016), ODTÜ Müzik ve Güzel Sanatlar Bölümü Başkanlığı (2011-2016), ODTÜ Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı Başkanı (2012-2015), ODTÜ Mimarlık Bölümü Doktora Komitesi Başkanı (2007-2014), TED Üniversitesi Müttevelli Heyeti Üyesi (2015-2018), Mimarlar Derneği 1927 Yönetim Kurulu Başkanı (2016-2021) ve Ankara Kent Konseyi Başkan Yardımcısı (2019-bugün) olarak akademik ve idari sorumluluklar üstlenmiş, mimarlık eğitime, mesleğine, kültürüne ve sanata katkı veren yayınlar, etkinlikler, projeler geliştirmiş ve gerçekteştirmiştir. Akademik çalışmalarının yanı sıra mimari proje yarışmalarına katılmakta, ODTÜ bünyesinde mimari uygulama çalışmalarını yapmakta, mimarlık tarihi ve mimari tasarım ekseninde araştırmalar, çalışmalar, yayınlar ve danışmanlıklar yapmaktadır.

TANSEL KORKMAZ BİLGİN

1986 yılında ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden mezun oldu; yüksek lisans (1989) ve doktora (1998) derecelerini de aynı kurumdan aldı ve 87'den 2000 yılında İstanbul'a taşınana kadar aynı kurumun akademik kadrosunda yer aldı. Prof. Dr. Haluk Pamir'in liderliğinde kurulan Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi ve onun bir bileşeni olan XXI Mimarlık Tasarım ve Sanat Dergisi'nin kurucu ekibinde yer aldı. İstanbul'da 2004 yılına kadar İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Bölümü'nde ders verdi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde atölye yürütücülüğü yaptı. İhsan Bilgin'in liderliğinde 2005'de kurulan Bilgi Mimarlık Yüksek Lisans programının ve 2009'da kurulan Mimarlık Fakültesi'nin kurucu ekibinde yer aldı. 2021 yılında, İstanbul Kent Üniversitesi Sanat Tasarım Fakültesine kurucu Dekan vekili olarak atandı ve 2024 yılında Beykoz Üniversitesi Mimarlık Bölümüne geçti. Dersleri, seminerleri ve yazıları Modern ve Sonrası mimarlık tarihi, teorisi ve eleştirisi; Çağdaş Türkiye Mimarlığı üzerine yoğunlaşır. 2007 yılında Ađa Han programından aldığı bursla konuk araştırmacı olarak Harvard GSD *Landscape Architecture* bölümüne gitti. Bu ortamda izlediği C. Steinitz'in peyzaj planlama stüdyosu ve R.T.T. Forman vd. seminerlerinden edindiği perspektifle kentsel tasarım ve kent ve kır ekosistemleri de araştırma konuları arasına girdi ve Cem Çelik ve Samet Mor'la birlikte bu konularda yüksek lisans ve lisans stüdyolarını yürütücülüğü yaptı. 2009-2010 yılları arasında, 2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkenti Ajansı tarafından fonlanan, İhsan Bilgin'in liderliğinde yürütölen araştırmanın sonucu olarak hazırlanan *İstanbul 2010-1910 Kent, Yapılı Çevre ve Mimarlık Kültürü Sergisi*'nde (Günkut Akın, Burak Boysan, Sibel Bozdođan, Murat Güvenç ve Eda Yücesoy'la birlikte) 1980-2010 bölümünün küratörlüğünü üstlendi. XIX. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri, 2024'de Seçici Kurul üyesi olarak görev yaptı.

İÇİNDEKİLER

TARİH VE MİMARLIK: BİR ARKA PLAN ÖYKÜSÜ	15
CELAL ABDİ GÜZER	
1	
DİĞERLERİNİN MİMARLIK TARİHİ	22
CELAL ABDİ GÜZER	
2	
TÜRK POPÜLER KÜLTÜRÜNDE MİMARLIK TARİHİ ALGISI: KÜLTÜRÜ VE TARİHİ ESTETİZE ETMEK	84
UĞUR TANYELİ	
3	
YERLER, ZAMANLAR, SÖYLEMLER	111
GÜLSÜM BAYDAR	
4	
MİMARLIK TARİHTİR	125
JALE ERZEN	
5	
GEÇMİŞİN GÖRÜNMEYEN KAHRAMANLARI VE GÖSTERİŞSİZ BİR ANMA KÜLTÜRÜNÜN MEKÂNLARI: POSTMAN'S PARK VE WATTS ANITI'NIN HİKÂYESİ	130
ALEV ERKMEK	

6	
GELECEK KESİNDİR DE TARİH ÖNGÖRÜLEMEZ	153
AHMET TURAN KÖKSAL	
7	
MİMARLIK, TARİH VE MEKÂNIN BELLEĞİ	182
T. ELVAN ALTAN	
8	
FORMA URBIS ROMAE VE KENT TARİHİ: BİRLİKTE-MÜMKÜN-OLMAYAN ŞİMDİLERİN EŞ ZAMANLILIKLARI	193
PELİN YONCA ARSLAN	
9	
KENARA İTİLMİŞ BİR KURUM VE MİMARLIK DERGİSİ: VAKIFLAR DERGİSİ I-III (1938-1956) ÜZERİNE BİR İNCELEME	212
GİZEM SİVRİ	
10	
BİSİKLET KULÜBESİNDEN HAYVAN BARINAĞINA MİMARLIĞIN TARİHİ ÜZERİNE BİR DENEME	232
LALE ÖZGENEL	
11	
TARİH VE MİMARLIK EKSENİNDE: MİMARLIK EĞİTİMİNDE TARİH ÜZERİNE	255
PROF. DR. LALE ÖZGENEL PROF. DR. TANSEL KORKMAZ BİLGİN	
DİZİN	270

TARİH VE MİMARLIK: BİR ARKA PLAN ÖYKÜSÜ

CELAL ABDİ GÜZER

Tarihin en somut ve gerçekçi temsil ortamı mimarlıktır. Geçmişin izlerini taşıyan yapıları, sanat eserlerini, eşyaları ürettiği döneme şahitlik yapan hâlleri ile somut olarak görür, deneyimleriz. Başta yapılar olmak üzere bu fiziksel, hâlâ elle tutulup gözle görülebilen ya da fotoğraflanarak saptanmış nesnelere tarihin kurmaca yanını daraltan örneklerdir. Öte yandan mimarlık tarihin birikim ve deneyimi üzerinde var olur. Rahmetli hocam Feyyaz Erpi, “hiçbir mimari tasarım işe tuğlayı keşfederek başlamaz, tuğlanın ne olduğunu, tarih içinde nasıl kullanıldığını bilir mimar” derdi. Gerçekten mimarlık eğitiminin önemli bölümünü geçmişten öğrenmek oluşturur. Bu anlamda mimarlık tarihi dersleri programın ana parçalarından biridir. Tarih aynı zamanda stüdyo programlarının, tasarım ve eleştiri derslerinin de doğal parçasıdır. Öte yandan mimarlık birikimi içindeki yapıların çoğu kendinden önce yapılmış olanların izleri üzerinde yer alır. Taklit mimarlık için öğrenme biçimlerinden, denenmiş, risk almayan tipolojik yapıları yeniden üretmek için kısa yollarından biridir. Bu nedenle mimarlık tarihi mimarlık eğitiminin köşe taşlarından biridir.

Sanıyorum ilkokuldaydım. Samatya’da babaannemin doğduğu ahşap İstanbul evi kat karşılığı müteahhitte verilmişti. Bu aile içinde olumlu bir haber olarak paylaşılıyordu. O dönem mimarlıkta kültür varlığı gibi kavramların yerleşik hâle gelmediği, tescilli yapı sayısının oldukça sınırlı olduğu zamanlardı. Modernizmin hâlâ tırmanışta olan heyeca-

nı her şeyden çok geçmişini geride bırakmak, yeni olanı aramak üzerinden anlam kazanıyor, insanlar tarihleri ile yollarını ayırıyordu. Eski evin yerine dört katlı bir apartman yapıldı, daireler paylaşıldı. Bu olay rant beklentilerinin tarihle yollarımızı ayırmanın en önemli gerekçelerinden bir olduğunu fark etmeme neden oldu. Öte yandan babaannem yıllarca tarihin izlerini sürdürdü durdu. Anıları tarihi yarımadanın işaret değeri olan tarihî yapıları ile doluydu. Şimdi geldiğim noktada imkân olsa sıradan apartmanı verip babaannemin ahşap evini geri alırdım.

ODTÜ’de öğrencilik yıllarımda öğrenci asistanlık denen bir destek programı vardı. Üçüncü ve dördüncü sınıfta belli bir ortalamayı yakalarsanız hocaların asistanı oluyor, onlara yardımcı oluyor, biraz harçlık kazanıyordunuz. Ben de Serim Denel hocanın asistanı oldum. Kendisi “Mimarlığa Giriş” dersini veriyor, dersin bir bölümünde hızlandırılmış bir mimarlık tarihi birikimi oluşturmaya çalışıyordu. Bu derslere hazırlık aşaması tarihle olan ilişkimi güçlendirdi. Bu sırada İnci Arslanoğlu ve Jale Erzen’den mimarlık tarihi, Gönül Tankut’tan da şehircilik ve şehir tarihi dersleri aldım. Ama tarih eğitiminin merkezinde her yarı yıl dört gözle beklediğimiz “tarih dersi gezileri” yer alıyordu. Bu gezilere çoğu zaman tarih grubu hocalarının yanında diğer hocalar da katılıyor, Antalya’dan Amasya’ya, Ege’den Karadeniz’e pek çok yere beraberce gidiyor, antik dönem örneklerinden geleneksel yapılara, cumhuriyet dönemi yapılarından müzelere pek çok örneği görüyor, yerinde bilgi alıyor, tartışıyor, eskizler yapıyorduk. Bu geziler sadece teknik geziler değil, aynı zamanda birbirimizi ve hocalarımızı yakından tanıdığımız sosyal etkinliklerdi. Yerinde izlenen tarihin mimarlık eğitiminin en önemli tamamlayıcı parçası olduğunu bu gezilerde gördüm. Maalesef başta sayı artışları, bütçe kısıntıları gibi nedenlerle bu tür gezilerin sayıları da süreleri de kısaldı. Gene de zaman zaman bu gezileri stüdyolarla bütünleşik hâle getirmeyi başardık. 2010 yılında İspanya’nın o zamanki büyükelçi-

si eski Barcelona Belediye Başkanı Joan Clos'un desteği ile bir Barcelona gezisi düzenledik ve orada bir proje çalışması gerçekleştirdik. Gaudi ve Barcelona öğrencilerin birikimine olağanüstü bir zenginlik kattı.

Mezuniyet tarihim de şans eseri yıllardır açılmayan asistanlık sınavına denk geldi. Altı aylık bir aradan sonra yeniden okulda buldum kendimi. Beni ikinci sınıf tasarım stüdyosunun yanında Emre Madran'ın yürütücülüğünü yaptığı "Mimari Röleve" dersine verdiler. Öğrencilerle Antalya Kale İç'i'ni çalışmaya başladık. Gruplar hâlinde tek tek evleri ölçüp belgelerken bir yandan da çevre gezilere gidiyorduk. Emre hoca ile beraberken tarihi, geleneksel yapıları ve korumayı sevmeme olasılığınız kalmazdı. Daha sonraki yıllarda ilğim daha çok çağdaş mimarlık örnek ve tartışmalarına kaydı. Tarih grubu içinde olmamama rağmen bazı derslerin özellikle modern mimarlıkla ilgili alt başlıklarını içeren bölümleri üstlendim. Doktora ve sonrasında mimarlık eleştirisi ile ilgilenmem tarih birikimini teori ve eleştiri ile bütünleşik hâle getirdi. Jale Erzen, Lale Özgenel, Elvan Altan, Tansel Korkmaz gibi tarih alanından gelen arkadaşlarımla gerçekleştirdiğim ortak çalışmalar bu alanı daha iyi anlamamı getirdi.

Öte yandan yıllar geçtikçe mimarlık tarihinin kütüphanemizdeki kitaplara sığmadığı, ne kadar keşfedip belgelersek belgeleyelim hâlâ çok sayıda tartışma başlığının ve örneğin boşta kaldığını gördüm. Ana eksenini temsil eden mimarlık tarihi sürekli alternatif coğrafya, çerçeve ve örneklerle açık kalıyor, yeni konu ve araştırma başlıkları bitmek bilmeyen bir merakın kaynağı oluyordu. Özellikle içinde yer aldığım tez çalışmaları bugüne kadar üzeri örtülmüş pek çok konu ve örneği bir yandan araştırma ve eleştirinin ona paralel olarak da tarihin alanına taşıdı. Mimarlık eğitiminde bazı konular hatta dersler ikinci planda kalabilir ama tarih onlardan biri değildir.

Tarih doğal olarak "...ve Mimarlık" serisinin de köşe taşlarından biri. Ne kadar derlersek derleyelim eksik kalacak,

belki birden fazla kitabı hak eden, birçok konu ile keşişen bir başlık. Sadece mimarlık tarihi alanından gelenlerin değil, alternatif bakış noktaları içinde mimarlığın farklı alanlarından gelenlerin de katkı koyabileceği bir zemin. Bu zenginlik bir yandan bir seçme zorluğu öte yandan bir çeşitlilik şansı getiriyor. Ama serinin diğer kitaplarında da olduğu gibi başta süre kısıtları olmak üzere birçok nedenle çağrı yaptığımız tüm isimleri dâhil etme şansı bulamadık. Bu nedenle diğer kitaplar gibi bu da eksik kalmış, yeni katkılara açık bir kitap. Öte yandan gene serinin diğer kitaplarında olduğu gibi farklı noktalardan farklı yaklaşımları içeren zengin bir derleme oldu. Bu çeşitlilik kitabın dil ve kurgusuna yansırken daha geniş bir okuyucu kesimle buluşmayı hedefliyoruz.

Akademisyenliğin yanında yıllardır dergi editörlüğü üstlenen ve bir anlamla mimarlık tartışmalarına yön verici roller üstlenen Uğur Tanyeli “Türk Popüler Kültüründe Mimarlık Tarihi Algısı: Kültürü ve Tarihi Estetize Etmek” başlıklı yazısında “...içinde konumlandığımız kültürün yargı, kavrayış, inanç, konvansiyon ve stereotiplerine kutsal buyruklar olarak yaklaşmanın ürettiği bir tür tehlikeye işaret ettiği” savından hareketle Türkiye’de mimarlığı eksen alan popüler kültür bölgesini tartışmaya açıyor.

Gülsüm Baydar “Yerler, Zamanlar, Söylemler” başlıklı yazısında mimarlık-tarih ilişkisine verili bir bağlam kapsamında mimar, yapı ve araştırmacı ilişkilerinden ortaya çıkan bir olgu olarak bakıyor. Akademik yaşantısında iz bırakan üç kişisel öyküye odaklanan Baydar yer, zaman, ve söylem kavramlarının mimarlık-tarih ilişkisinin kurgulanışında nasıl rol aldığını sorguluyor.

Serinin sürekli yazarlarından Jale Erzen “Mimarlık Tarihtir” başlıklı yazısında “Zamanı etkileri ile takip edebilsen de kendi yaşantımız dışında mutlak bir zaman olgusu, her canlı ya da cansız için aynı olan bir an var mı?” sorusundan hareketle insan, zaman, tarih, mimarlık ilişkisini sorguluyor.

Alev Erkmen “Geçmişin Görünmeyen Kahramanları ve

Gösterişsiz Bir Anma Kültürünün Mekanları: Postman’s Park ve Watts Anıtı’nın Hikayesi” başlıklı yazısında Robert E. Musil’in “Anıtların en kayda değer özelliği şudur ki, kimse- nin dikkatini çekmezler. Dünyada hiçbir şey, bir anıt kadar görünmez değildir.” sözünden yola çıkarak geçmişte sadece belirli kişiler, olaylar ve izler üzerinden temsil eden tarihyazınsal geleneğin sınırlarını tartışıyor.

Serinin bir başka sürekli yazarlarından olan Ahmet Turan Köksal “Gelecek Kesindir de Tarih Öngörülemez.” başlıklı yazısında kendi özgü dil ve kurgusu ile mimarlık ve tarih ilişkisi içinde birçok alt başlığı ele alıyor, uluslararası tartışmaların Türkiye’de bulunduğu sorguluyor. Yazının sonunda yapay zeka ve mimarlık ilişkisi içinde “yalancı tarih” kavramına değiniyor.

Elvan Altan “Mimarlık, Tarih ve Mekânın Belleği” başlıklı yazısında bir seçici kurula sorularak oluşturulan “Türkiye’deki en iyi 100 mimari eser” listesinden hareket ederek mimarlıkla tarih arasında kurulan ilişkiyi sorguluyor. “Geleneksel mimarlık tarihyazımının anlattığı “yıldız” mimarların yarattığı “başeserler”in hikâyesi aslında yazılmayanların ve yazılmayanların hikâyesidir” saptamasından hareketle geleneksel tarihyazımının anlatılarının tekilleştirici sınırlarını tartışmaya açıyor.

Pelin Yoncacı Arslan “Forma Urbis Romae ve Kent Tarihi: Birlikte-Mümkün-Olmayan Şimdilerin Eş Zamanlılıkları” başlıklı yazısında Roma’nın mermer üzerine oyulmuş ünlü kent planını ve tarihini yeniden inceliyor. Parçalara ayrılmış haritanın parçalarının bütünden fazlasını ifade ettiği savından hareketle elimizde olanın “içinden çıkılamayacak ancak bir o kadar da dışında kalınamayacak bir yapboz” olduğunu vurguluyor. Bu yapboz modern gözle okunduğunda kent ve onun imgesi arasında ilişkiyi yeniden kurmaya, kurarken de yeniden yorumlama olanaklarına açık kalıyor.

Gizem Sivri “Kenara İtilmiş bir Kurum ve Mimarlık Dergisi: Vakıflar Dergisi I-III (1938-1956) Üzerine Bir İncele-

me” başlıklı yazısında kenarda kalmış başka bir dergi olarak nitelediği *Vakıflar Dergisi’nin* 1938’den 1956’ya kadar olan ilk üç cildine odaklanarak bu birikimin alternatif bir mimarlık tarihi yazımı için bir platform oluşturma sınırlarını araştırıyor.

Dizinin bir başka sürekli yazarı olan Lale Özgenel “Bisiklet Kulübesinden Hayvan Barınağına Mimarlığın Tarihi Üzerine Bir Deneme” başlıklı yazısında “*Mimarlığın tarihi hangi yapıları kapsar/dışlar?*” sorusunu sorarak mimarlık tarihinde öne çıkarılmayan mütevazi ama tasarım yoluyla elde edilmiş özgün işlevsel yapıların alternatif bir tarihyazımı içindeki rolüne değiniyor.

Kitabın sonunda Tansel Korkmaz ve Lale Özgenel’in “Mimarlıkta Eğitimi ve Pratiğinde Mimarlık Tarihinin İzlerini” tartıştıkları bir söyleşi yer alıyor.

Teşekkürler...

Sadece bu kitapta değil, tüm seri içinde yazarların oluşmuş birikim ve alana yönelik uzmanlıkları derleyenini işini kolaylaştıran, süreci hızlandıran bir altyapı oldu. Çağırımı geri çevirmeyerek bu kitaba emek veren, mimarlık ve tarih alanlarına yönelik eleştirel kültürünün yerleşmesi için katkı veren ve çoğu bu alanda benden daha yoğun bir varlık gösteren tüm yazarlara teşekkür ediyorum.

Şüphesiz gerek bu seri gerekse bu kitap kısıtlı ve özel bir okuyucu kesimine hitap ediyor. Bu nedenle kitabı sahiplenerek bu birikimin oluşmasına katkı sağlayan, yazmayı ve okumayı sürdürülebilir kılan okuyuculara teşekkür etmek gerekiyor.

FOL Kitap’a ve çalışanlarına bu tür özel konulara verdiği öncelik ve destek için teşekkürler.

Son Söz

Tarih ve Mimarlık konusu alt başlıklarla zenginleşebilecek bu nedenle katkı ve eklere açık bir konu. Zaman zaman tek bir kitap bile mimarlık tarih ilişkisini anlatan yeni bir kitabın konusu olabiliyor. Kitabın kurgusunu oluştururken süre ve sayfa sınırları içinde dâhil edemediğim için aklımın, gönlümün kaldığı pek çok başlık, pek çok kişi oldu. Umarım onlarla yolumuz yeniden kesişir. Amin Maalouf'un *Semerkant* (1988) romanından çok kez alıntıladığım bir cümlesi buraya da yakışıyor.

“Zamanın iki yüzü var, dedi kendi kendine Hayyam, iki boyutu; uzunluğunu güneşin seyri belirliyor, derinliğini ise tutkular.”

Mimarlığın içinde yaşayanlar için tarih ve mimarlık pek çok yerde kesişiyor ama görünürde kalan tutkular.